

Artikel

Pieta Verhoeven

Data in de regio

De meerwaarde van vergelijkbare systematiek

De aandacht voor lokaal en regionaal cultuurbeleid groeit. Dat is niet zo vreemd, want de afgelopen jaren zijn regionale spreiding en profilering steeds belangrijker geworden binnen het landelijk cultuurbeleid.¹ Verschillende onderzoekers en culturele instellingen verzamelen en gebruiken lokale data, en ieder doet dat op z'n eigen manier. Waarom zijn die regionale data nu zo belangrijk?

Voor bestuurders die een beeld willen schetsen van het cultuuraanbod in hun regio, zijn lokale data cruciaal. 'Als bijvoorbeeld de provincie Noord-Brabant wil weten hoe het met de Brabantse podiumkunsten gaat, dan zeggen nationale cijfers niet zoveel,' zegt Nancy Blaker, onderzoeker op het gebied van kunst en cultuur bij onderzoeksbureau Atlas Research. 'Er zijn nu eenmaal regionale verschillen. Om erachter te komen hoe je het best cultuurbeleid kan maken en voeren in de regio, moet je allereerst weten hoe het ervoor staat.'

Handvatten voor verbetering

Samen met de Boekmanstichting creëerde Atlas Research de *Regionale Cultuurmonitor*, waarin voor alle twaalf provincies aan de hand van meer dan 70 indicatoren gegevens zijn verzameld over het provinciale culturele aanbod, participatie en geldstromen. Iedereen die bijvoorbeeld benieuwd is hoeveel muziekfestivals Utrecht had in 2019, hoeveel vrijwilligers actief waren bij de Gelderse musea in 2020, en of Noord-Brabant in 2020 meer gebouwde Rijksmonumenten telde dan Limburg, kan terecht bij de *Regionale Cultuurmonitor*.

'Regionale data onderstrepen het belang van de culturele sector,' betoogt Bastiaan Vinkenburg, adviseur en sectorleider Kunst en Cultuur bij organisatieadviesbureau Berenschot. Berenschot maakt de *Cultuurmonitor Drenthe* en de *Cultuurmonitor Flevoland*.² 'Cijfers over bijvoorbeeld het aantal werknemers of het →

Leerlingen op de basisscholen en in het voortgezet onderwijs in Drenthe en Groningen maken kennis met allerlei kunstvormen. Fotografie: Stichting Kunst & Cultuur

procentueel aandeel van het BBP binnen de sector, helpen om het belang en de problematiek van de sector te kwantificeren.’ Daarnaast zijn politici, bestuurders, maar ook media gevoelig voor zulke cijfers, geeft Vinkenburg aan. ‘Zij pakken de gegevens op, gebruiken ze voor een artikel of vragen in de Tweede Kamer. Regionale data zijn dus niet alleen nodig om kennis te verkrijgen over de staat van cultuur in de provincie, of om regio’s met elkaar te kunnen vergelijken, maar ook om belanghebbenden handvatten te geven om bijvoorbeeld het cultuuraanbod te verbeteren.’

Democratisering van cultuur

Ook veel culturele instellingen maken gebruik van regionale data. Elke Nederlandse provincie kent een provinciale ondersteuningsinstelling voor cultuur. Een van die instellingen is Kunstgebouw, de organisatie voor cultuuronderwijs en cultuurparticipatie in Zuid-Holland. Kunstgebouw is momenteel bezig met het dataproject *Cultureel Zuid-Holland in kaart*, dat in januari gelanceerd zal worden. Het project bestaat uit een dashboard van Zuid-Holland, waarop per gemeente is te vinden hoe het met cultuur is gesteld. Directeur Aukje Bolle: ‘Zo kun je in één oogopslag zien: Wat zijn er voor culturele activiteiten in de gemeente? Wat doet de gemeente aan cultuurbeleid? Het dashboard zal steeds uitgebreider worden, bijvoorbeeld met gegevens over erfgoed, maar ook met analyses van bezoekers.’

Data kunnen bijdragen aan de democratisering van cultuur

‘Kunstgebouw is een relatief kleine organisatie in een dichtbevolkte provincie,’ legt Bolle uit. ‘Als je uitzoomt en naar de provinciale cultuurinfrastructuur kijkt, lijkt er veel aanbod te zijn. Als je echter inzoomt zie je dat dit aanbod vooral geconcentreerd is in grote steden, zoals Rotterdam en Den Haag. De *Regionale Cultuurmonitor* biedt vervolgens de mogelijkheid om provincies ook onderling te vergelijken. Wanneer je daar bijvoorbeeld kijkt naar het culturele aanbod en de investeringen per inwoner, dan zie je dat Zuid-Holland nog achterloopt bij de rest van het land. Ons dashboard kun je zien als een verfijning daarvan, waarin we binnen Zuid-Holland de verschillende gemeenten onderling vergelijken. Dit soort gegevens zijn voor Kunstgebouw essentieel om te bepalen in welke gemeenten er behoefte is aan stimulans, extra middelen of ondersteuning bij beleid, en waar er nog meer samenwerkings- en schaalvoordelen te behalen zijn.’

‘Om te bepalen waar onze inzet de grootste impact heeft moeten we goed weten hoe het ervoor staat. De feiten moeten op tafel,’ zegt Bolle. ‘Op het moment dat je goed onderzoek doet zie je welke bevolkingsgroepen meer gebruik maken van de culturele voorzieningen dan andere. Dan weet je als organisatie op welke groepen je moet inzetten om ze meer bij het aanbod te betrekken. Data dragen op die manier bij aan de democratisering van cultuur.’

Dezelfde systematiek

Net als Kunstgebouw maakt Stichting Kunst & Cultuur (K&C) zich sterk voor goed cultuuronderwijs en cultuurparticipatie in Drenthe en deels in Groningen (als het gaat om cultuuronderwijs). ‘Wij doen ook eigen onderzoek, vaak samen met de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) en de Hanzehogeschool,’ vertelt directeur Marieke Vegt. ‘Bijvoorbeeld om talenten uit de underground Drentse hiphopscene te ontdekken en te koppelen aan het talentontwikkelingstraject.’

Op het gebied van cultuuronderwijs maken zowel Kunstgebouw als K&C gebruik van Evi, een programma waarmee organisaties in het hele land dezelfde onderzoekssystematiek voor cultuureducatie hanteren. ‘Evi is een digitale vragenlijst over cultuuronderwijs die scholen zelf invullen,’ licht Vegt toe. ‘De school kan

Met het educatieve programma van Kunstgebouw brengen scholen in Zuid-Holland voorstellingen naar de leerlingen toe, zoals *Ali & Nino* van RAAF muziektheater. Fotografie: Bas Czerwinski

met Evi onder andere de eigen pedagogische visie aangeven, zelf bijhouden hoe het gaat met het cultuuronderwijs, en de ontwikkelingen daarin bijhouden. Het Evi-dossier kan aan de hand van de ingevulde gegevens de school ook tips geven, zoals “Een volgende stap zou teamtraining op het gebied van visie-ontwikkeling kunnen zijn”.

De totale data van – in dit geval – alle participerende scholen in Drenthe en Groningen worden nadrukkelijk niet gedeeld met K&C. ‘Dat is belangrijk,’ geeft Vegt aan, ‘omdat de school op die manier geen sociaal wenselijke antwoorden geeft. Evi blijft zo een zelfevaluatie-

instrument.’ De data worden wel gedeeld met universiteiten, zoals de RUG, die ze vervolgens analyseert en een geanonimiseerde rapportage opstelt. K&C kan aan de hand van die analyses wel gadeslaan hoe het met cultuuronderwijs gaat in de provincie. ‘De ontwikkelingen en trends per schoolbestuur en gemeente halen we er wel uit, maar de regie blijft bij de individuele scholen.’ De school kan er zelf voor kiezen het Evi-dossier te delen tijdens bijvoorbeeld ouderraadavonden of adviesgesprekken met K&C, wat volgens Vegt vaak gebeurt.

Moeilijkheden

Nationale initiatieven om gelijksoortige regionale data te verzamelen, zoals in Evi gebeurt, zijn gewenst, want onderzoekers stuiten op problemen bij het verzamelen van data op →

Onderduiken in verhalen
tijdens Bevrijdingsfestival
2022. Project van kunstenaar
Kitty Boon met onder-
steuning van K&C.
Fotografie: Stichting Kunst
& Cultuur

regionaal niveau die nationaal vergelijkbaar zijn. Volgens Nancy Blaker kost het ten eerste veel moeite data vanuit verschillende bronnen, zoals brancheverenigingen en onderzoeksbureaus, bij elkaar te krijgen. Data zijn in veel gevallen niet direct beschikbaar en er moet dan eerst gezocht worden naar een organisatie die mogelijk bruikbare gegevens heeft. Vervolgens moet die organisatie bereid zijn de gegevens te delen, en de data moeten geschikt zijn.

‘Daarnaast moeten we voor al die verschillende bronnen veel databewerking en opschoonwerk doen, omdat iedere bron zijn eigen format gebruikt en op zijn eigen manier data verzamelt. Dat lukt wel, maar is een tijdrovend proces. Van sommige bronnen krijg je bijvoorbeeld een hele nette dataset die makkelijk te verwerken is, bij andere moet er grondige controle uitgevoerd worden.’

‘Voor elke indicator moet net wat anders gebeuren om het uiteindelijk geschikt te maken om te integreren in de *Regionale Cultuurmonitor*, zodat ze met elkaar vergeleken kunnen worden,’ zegt Blaker. ‘Soms moet je nog missende waarden aanvullen of bijschatten, zoals bij de indicatoren voor podiumkunsten. Omschalen naar een ander niveau is overigens in principe makkelijk om te doen als je nette data aan-

geleverd krijgt, maar het punt is dat voor elke bron net iets anders gedaan moet worden.’

Bolle benadrukt de voordelen van eenzelfde onderzoekssystematiek voor de cultuursector. ‘Op het gebied van de infrastructuur werkt Kunstgebouw voor *Cultureel Zuid-Holland in kaart* daarom zoveel mogelijk met dezelfde indicatoren als de *Regionale Cultuurmonitor*, zodat deze overzichten met elkaar kunnen communiceren. Rijk, provincies en gemeenten zouden de handen ineen moeten slaan, zodat iedereen met dezelfde systematiek aan de slag gaat. Dat zou de sector heel veel opleveren.’

Cijfers ondersteunen betekenis

Volgens Vinkenburg zijn regionale culturele data slechts in beperkte mate te vergelijken. ‘Hoeveel podia er bijvoorbeeld per inwoner zijn, is zeker vergelijkbaar, maar dat zegt weinig over de betekenis van zo’n podium. Hij benadrukt dat er niet uitsluitend betekenis toegekend moet worden aan cijfers. ‘Niet alleen omdat je altijd achterloopt, maar ook omdat je met cijfermatige informatie de artistieke en maatschappelijke waarde van cultuur in de provincie niet kan meten. Je kunt cijfers wel ter ondersteuning van betekenis gebruiken, maar op zichzelf zeggen ze daar niet veel over.’

Om de waarde van de culturele sector te achterhalen, gaat Berenschot op zoek naar het verhaal, zegt Vinkenburg. ‘Neem de theatervoorstelling *Het Pauperparadijs* in Veenhuizen. Die is ontwikkeld door een podiumkunsteninstelling, wordt gepresenteerd op een erfgoedlocatie en wordt gespeeld door professionals en lokale talenten. Er is bovendien voor hand- en spandiensten een beroep gedaan op gedetineerden. Deze voorstelling heeft niet alleen al meer dan 50.000 bezoekers bereikt, maar ook veel aandacht voor de geschiedenis en vooral een brede maatschappelijke discussie tot stand gebracht. Door ook al deze gegevens mee te nemen in de *Cultuurmonitor Drenthe*, maken we de maatschappelijke betekenis van het cultuuraanbod duidelijk.’

Ook Blaker beklemtoont dat de waarde van cultuur niet alleen in cijfers is uit te drukken, omdat je met data nooit alles kan vangen. ‘Iets wat we bij Atlas Research vaker doen is het berekenen van de bredere maatschappelijke waarde van cultuur. Dan berekenen we naast de economische waarde van cultuur ook andere aspecten, zoals bijvoorbeeld de gebruikswaarde: het plezier dat mensen verkrijgen door kunst en cultuur te ervaren, de beleving. Daar kunnen we een bepaalde waarde aan toekennen, onder andere gebaseerd op hoeveel tijd mensen besteden aan een cultureel bezoek. Cijfers zijn een belangrijke basis, maar je hebt ook verdere kwalitatieve verdieping nodig om die ervaring precies te begrijpen.’

Verbeterpunten

Maar ook het kwantitatieve onderzoek naar cultuur in de regio kan nog beter. ‘Data verzamelen op gemeenteniveau kost nog meer werk dan op provincieniveau,’ legt Blaker uit. ‘Er zijn veel minder data beschikbaar, het kost veel moeite om ze te verzamelen en gegevens mogen niet te herleiden zijn naar individuele instellingen.’ Sommige gemeenten hebben bijvoorbeeld maar één podium, waardoor je als je per gemeente in de data zoekt, meteen zou weten over welk podium het gaat. ‘Het zou fantastisch zijn als er bijvoorbeeld meer StatLine-datasets over kunst en cultuur op gemeenteniveau beschikbaar zouden zijn bij het CBS.’ Dat soort data zou gemeenten in staat stellen zichzelf te benchmarken met omliggende gemeenten en regio’s.

‘Als je naar Zuid-Holland als geheel kijkt, lijkt er ontzettend veel cultuuraanbod te zijn,’ zegt Bolle. ‘Maar van de 3,7 miljoen inwoners in die provincie woont de helft in een landelijk gebied, soms relatief ver van de grote steden. Die mensen hebben ook recht op cultuur en goed cultuuronderwijs. Om te voorkomen dat het niet-stedelijk gebied achterblijft, is het heel belangrijk lokale data te hebben om duidelijk het verschil tussen stad en platteland te duiden.’ Goede regionale data kunnen op die manier bijdragen aan de spreiding van cultuur over stad en platteland.

Daarnaast kunnen deze microdata, die bijvoorbeeld op een gemeente of buurt zijn gericht, ook helpen met de juiste invulling van de culturele infrastructuur. ‘Met goede lokale data kun je zien welke bevolkingsgroep overwegend aanwezig is in een gebied, wat daar het bestaande cultuuraanbod is, en of deze twee op elkaar aansluiten,’ betoogt Bolle. ‘Zo kunnen precieze lokale data voorkomen dat er bijvoorbeeld, alle goede bedoelingen ten spijt, festivals met hoge entree of consumptieprijzen worden georganiseerd in gebieden waar juist veel mensen wonen met een smalle beurs.’ •

Noten

- 1 www.boekman.nl/wp-content/uploads/2022/09/Regionale-Cultuurmonitor-Editie-2022.pdf
- 2 Berenschot maakt deze monitoren in opdracht van de desbetreffende provincies. Deze zijn niet gelijk aan de onderdelen over Drenthe en Flevoland in de *Regionale Cultuurmonitor*.

Pieta Verhoeven
is freelance-
journalist en schrijft
onder andere voor
de Volkskrant